

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจภาครัฐ
ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
The Public Participation in Auditing the Government
Authority under
the Constitution of the Kingdom of Thailand in 2560 B.E.

พระมหาไทยน้อย ญาณเมธี¹, พระศิลาศักดิ์ สุเมธ²

Phramaha Thainoi Yantramethi¹, Phra Silasak Sumedho²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi Et Buddhist College

Corresponding Author, E-mail: nikkybaty2012@hotmail.com

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนได้เข้าร่วมในการแสดงทัศนะ ร่วมแสดงแนวทางและร่วมรับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ภายใต้แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่จะสร้างให้เป็นที่ยอมรับว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนทุกคนในฐานะผู้มีสิทธิ แต่ประชาชนไม่สามารถใช้อำนาจอธิปไตยได้ด้วยตนเอง จึงเกิดกลไกการใช้อำนาจดังกล่าวผ่านทางสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ คือ สิทธิอันชอบธรรมที่จะมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์ ภายใต้เงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม

ภาครัฐได้ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในเรื่องของความรู้ ความเข้าใจ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ และการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จะมีประสิทธิภาพได้ต้องอาศัยปัจจัยสี่ประการ คือ 1) ด้านสภาพสังคมและเศรษฐกิจ 2) ด้านโครงสร้างและกระบวนการทางการเมือง 3) ด้านจริยธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และ

4) ด้านรัฐให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน; การใช้อำนาจภาครัฐ;
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

Abstract

The public participation is a process that people can participate to share the idea and to benefit under the basic theory of public participation. It is recognized that sovereignty belongs to all people as righteous. But people cannot use their own sovereignty, so the mechanism of exercise of power is used through the representatives of the people. Participation as a fundamental right of human beings is the rightful way to engage in expression or criticism under the constitution which is not against the rule of law.

The government has encouraged people to participate in politics in terms of knowledge, participation in national development, and participation in audit of government authority. The public participation in auditing the government authority under in the constitution of the Kingdom of Thailand in 2560 B.E. will be effective in using the four factors are that 1) socio-economic factors; 2) structural and political factors; 3) democratic ethic factors; 4) and state factors which educates people about the dangers of corruption and misconduct in both the public and private sectors.

Keywords: Public Participation; Governmental Authority;

Constitution of the Kingdom of Thailand in 2560 B.E.

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public People) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในการแสดงทัศนะ ร่วม

เสนอปัญหา/ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมแสดงความคิดเห็นแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมรับสิทธิประโยชน์ใด ๆ รวมทั้งตรวจสอบการ

ใช้อำนาจอธิปไตยให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สุจริต เที่ยงธรรมและมีส่วนในการป้องกันหรือแก้ไขวิกฤติของประเทศตามความจำเป็น และความเหมาะสมการรับรองปกป้องและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยให้ชัดเจนและครอบคลุมอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยถือว่าการมีสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการจำกัดตัดสิทธิเสรีภาพเป็นข้อยกเว้นแต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ เพื่อคุ้มครองส่วนรวม การกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ ต่อประชาชน เช่นเดียวกับการให้ประชาชนมีหน้าที่ ต่อรัฐ การวางกลไกป้องกัน ตรวจสอบ และจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบที่เข้มงวด เด็ดขาด เพื่อมิให้ผู้บริหารที่ปราศจากคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลเข้ามามีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองหรือใช้อำนาจเกินกว่าขอบเขต และการกำหนดมาตรการป้องกัน และบริหารจัดการวิกฤติการณ์ของประเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก, 6 เมษายน 2560)

นอกจากนี้ การเคารพเสียงข้างมากควบคู่กับการเปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น หรือพิทักษ์ประโยชน์ของเสียงข้างน้อยก็เป็นสิ่ง

สำคัญ หลักประการต่อมา คือ หลักนิติธรรม (Rule of Law) เป็นหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การกระทำใด ๆ ต้องไม่ฝ่าฝืน ขัดหรือแย้งต่อกฎหมายเป็นหลักที่สำคัญที่ใช้ในการปกครองรัฐ และกฎหมายที่จะใช้บังคับก็ต้องเป็นกฎหมายที่เป็นธรรม และสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยด้วย และหลักประการสุดท้าย คือ หลักนิติรัฐ โดยการดำเนินการใด ๆ ต้องมีกฎหมายให้อำนาจ ดังนั้นการปกครองรัฐภายใต้หลักนิติรัฐจะอยู่ภายใต้กฎหมายที่รัฐและประชาชนภายในรัฐผูกพันที่ต้องเคารพกฎหมายทั้งปวงที่ประกาศใช้ ซึ่งแนวคิดการใช้อำนาจดังกล่าวแบ่งได้เป็น 2 ประการ คือ

1) การใช้อำนาจอธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) เป็นการใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชนโดยตรงไม่ผ่านผู้แทน แต่จะเหมาะสมกับบริบทของสังคมที่ไม่มีความซับซ้อนทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม โดยมีความพยายามนำมาใช้กับบางเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 เรื่อง คือ (1) การริเริ่มโดยประชาชน และ (2) การตัดสินใจโดยประชาชน

2) การใช้อำนาจอธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) เป็นการใช้ อำนาจ ผ่าน ทาง ผู้แทน

(Representative Democracy) โดยมีหลักที่สำคัญ คือ ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย จึงเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยที่แท้จริง โดยมอบอำนาจผ่านทางผู้แทนของตนตามกลไกในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ (1) ใช้อำนาจโดยผู้แทนอย่างแท้จริง (2) ใช้อำนาจอธิปไตยทางกึ่งผู้แทน

สำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน มีแนวคิดสำคัญคือ เมื่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอยู่ภายใต้หลักการที่ว่า การตัดสินใจในเรื่องที่มีความสำคัญต้องผูกพันอยู่กับเจตนารมณ์ของประชาชน ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญนับแต่มีการปฏิรูปการเมืองเมื่อปีพุทธศักราช 2540 ได้ออกแบบกลไกการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้หลายประการ ได้แก่

1) การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้แสดงเจตนารมณ์ของตนที่ต้องการมีกฎหมาย แก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกกฎหมาย โดยแสดงเจตนารมณ์ร่วมกันเสนอร่างพระราชบัญญัติต่อรัฐสภา ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดจำนวนผู้เข้าชื่อเสนอกฎหมายไว้ไม่น้อยกว่า 50,000 คน และลดลงเหลือเพียง 10,000 คน ในรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

2) การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายการเมือง ซึ่งเป็นกลไกหนึ่งในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินโดยประชาชน

3) การออกเสียงลงประชามติ เป็นการให้สิทธิประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่มีความสำคัญ ซึ่งเป็นเรื่องที่อาจกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ หรือประโยชน์ได้เสียของชาติและของประชาชน

“การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” (government of the people, by the people, and for the people)

ความหมายของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดังกล่าว อำนาจอสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน โดยประชาชนทำหน้าที่ปกครองตนเองโดยตรง (Direct Democracy) นั้น เป็นอุดมคติ เพราะในทางปฏิบัติไม่สามารถกระทำได้ จึงเกิดรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Indirect Democracy) โดยประชาชนเลือก

ผู้แทนขึ้นทำหน้าที่แทนตน แล้วผู้แทนเหล่านั้นมีหน้าที่ร่วมกันกำหนดทั้งผู้ปกครอง (รัฐบาล) นโยบาย และวิธีการปฏิบัติตามนโยบาย ซึ่งเป็นหลักการและกระบวนการทางการเมืองการปกครองที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ประชาธิปไตย ตามคำนิยามของ อับราฮัม ลินคอล์น

การที่ประชาชนทำหน้าที่ปกครองด้วยตนเองโดยตรง หรือการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนนั้น เป็นกลไกที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้กระบวนการทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทุกกระบวนการทุกระดับ และทุกมิติดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ประชาชนต้องมีคุณสมบัติที่เอื้อหรือสนับสนุนต่อหลักการประชาธิปไตย เช่น มีความสนใจ กระตือรือร้นที่จะเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมือง หรือติดตาม ควบคุม และตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลอย่างจริงจัง เป็นต้น หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า ประชาชนต้องมีวัฒนธรรมทางการเมืองตามทัศนะที่ว่า “กิจกรรมทางการเมืองการปกครองเป็นหน้าที่ที่ทุกคนต้องเอาใจใส่รับผิดชอบ จะหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธให้พ้นความรับผิดชอบของตนหาได้ไม่” หรือ “การเมืองเป็นเรื่องของทุกคน”

การมีส่วนร่วมในทางการเมือง (Political Participation) จึงเป็นหัวใจ

ของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตยแบบตะวันตก แต่ไม่ได้หมายความว่า ประชาชนทั้งหมดจะต้องประสงค์ที่จะมีส่วนร่วมในทางการเมือง เพราะยังมีประชาชนอีกจำนวนหนึ่งที่พอใจเป็นผู้สังเกตการณ์ทางการเมืองมากกว่า จะเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองโดยตรง และในบางประเทศหรือบางสถานการณ์นั้น หากเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากเกินไป ก็อาจจะไม่เกิดผลดีได้ เนื่องจากในบริบทของการมีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้น ประชาชนจะมีสิทธิส่วนร่วมในทางการเมือง ทั้งรูปแบบหรือวิธีการ และขอบเขต กลุ่ม หรือจำนวนของประชาชนผู้มีสิทธิส่วนร่วมในทางการเมืองได้มีค่าน้อยเพียงใดนั้น ยังขึ้นอยู่กับระดับของพัฒนาการทางการเมือง ความตื่นตัวในทางการเมือง และวุฒิภาวะทางการเมืองหรือภูมิปัญญาทางการเมืองของรัฐนั้น ๆ เป็นสำคัญด้วย

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชน จึงมิใช่มีเพียงการออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนหรือการมีส่วนร่วมในทางการเมืองรูปแบบอื่นรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น และประชาชนผู้มีสิทธิส่วนร่วมในทางการเมืองก็มิได้จำกัดว่าต้องเป็นชายหรือหญิง หรือ

ต้องอายุ 20 ปีบริบูรณ์ หรือต้องไม่เป็น ผู้ทุพพลภาพ หรือต้องสำเร็จการศึกษา ระดับใดระดับหนึ่งเท่านั้น

เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการปฏิรูป การเมืองไทย ประชาชน นักการเมือง นักวิชาการ สื่อมวลชน องค์กรเอกชน และสภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้ให้ความสำคัญกับ “การมีส่วนร่วมในทางการเมือง” มากเป็นพิเศษ จนดูเหมือนว่าจะเป็นคำที่มีความหมายยิ่งใหญ่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นับตั้งแต่กรอบ เบื้องต้นของร่างรัฐธรรมนูญ เจตจำนงของสภาร่างรัฐธรรมนูญ สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ จึงล้วนแต่มีผลให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองทุกระดับในกระบวนการทางการเมืองมากขึ้น และยังได้ขยายการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐาน (Basic Rights or Fundamental Rights) สิทธิในการแสดงความคิดเห็น โดยการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น เป็นต้น และสิทธิของพลเมือง เช่น สิทธิออกเสียงเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้ง เสรีภาพในการรวมกันเป็นพรรคการเมือง เป็นต้น เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบอำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถจะแยกแยะได้ 4 ประการ คือ การมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยหน้าที่ในฐานะที่เป็นพลเมืองที่อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามบทบัญญัติที่มีไว้ในรัฐธรรมนูญ รัฐมีหน้าที่ในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง

เนื้อเรื่อง

การมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์

ในฐานะที่เป็นพลเมืองของชาตินั้น ได้แก่ สิทธิอันชอบธรรมที่จะมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การคัดค้านการวิพากษ์วิจารณ์ รวมทั้งการกดดันทางการเมืองในนโยบายของรัฐบาลหรือของหน่วยราชการ อันก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชน สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะการทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพ

เช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีกรตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ มาตรา 26 การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าว ต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็น

มนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง (แสง บุญเฉลิมวิภาส และคณะ, 2551)

มาตรา 27 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครอง ตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใดจะกระทำมิได้ มาตราการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือ ส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่นหรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และ

พนักงานหรือลูกจ้างขององค์กร ของรัฐ ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับ บุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ใน กฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือ จริยธรรม

มาตรา 28 บุคคลย่อมมีสิทธิ และเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การ จับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมี เหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอัน กระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพ ในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้น แต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ (ฐานุณ ศิริยพัทธ์วัฒนา, 2559)

ถ้ามีความพยายามที่จะพัฒนา จังหวัดใดจังหวัดหนึ่งไปในทิศทาง ซึ่ง จะก่อให้เกิดความจำเริญทางเศรษฐกิจ ทำให้มีการส่งเสริมการพัฒนาเขต เศรษฐกิจพิเศษบริเวณพื้นที่ชายแดน ไทยและการท่องเที่ยวในขอบข่ายที่ กว้างขวางขึ้น ทำให้ธุรกรรมต่าง ๆ ขยายตัวขึ้นอันเป็นผลดีต่อประชาชน ในจังหวัดนั้น แต่ในขณะเดียวกันถ้า ประชาชนส่วนหนึ่งจะได้รับ ผลกระทบ อย่างรุนแรงจากการเปลี่ยนแปลง ดังกล่าว เช่น อาจส่งผลให้อาชีพดั้งเดิม ของตนถูกกระทบจนได้รับความ เดือดร้อน หรือมีผลกระทบ ต่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และ

วัฒนธรรมอันดีของชุมชนหรือทำให้ คุณภาพชีวิตที่ดำรงสืบเนื่องมาหลาย ชั่วคนได้ถูกทำลายลง ประชาชน เหล่านี้ย่อมมีสิทธิที่จะคัดค้านนโยบาย ดังกล่าว ถึงแม้้นโยบายที่กล่าวมา ทั้งหมดนี้เป็นนโยบายที่สอดคล้อง ตามตัว (กาญจนา แก้วเทพ, 2527)

บทกฎหมายหน่วยงานของ ราชการหรือผู้ซึ่งอยู่ในรัฐบาลมีอำนาจ ตามกฎหมายที่จะดำเนินต่อไปก็ตาม ประชาชนก็ยังมีสิทธิขั้นมูลฐานในฐานะ ที่เป็นประชาชนของหน่วยการเมืองนั้น การแสดงความคิดเห็นและทำการ คัดค้านสิ่งที่จะมีผลกระทบต่อชุมชน ของตน และนี่คือที่มาที่ไปของการ คัดค้านโรงงานผลิตไฟฟ้าปรมาณู คัดค้านการกระทำระเหวี่ยงฟ้าขึ้นสู่ตอย ที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ คัดค้านการสร้างอาคารสูงที่จะบดบัง ทิวทัศน์อันสวยงามที่มีมาแต่ดั้งเดิม รวมถึงการเรียกร้องทบทวนการพัฒนา เขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณชายแดน ของไทย ฯลฯ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ไม่ ว่าจะมีไว้ในบทบัญญัติกฎหมายหรือไม่ ก็ตาม เป็นสิทธิโดยธรรมชาติ และเป็น สิทธิขั้นมูลฐานของประชาชนทุกคนที่ จะปกป้องผลประโยชน์ของตน ส่วน ผลจะออกมาในรูปใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ ระบบการเมืองว่าให้ความเคารพต่อ เสียงของประชาชนแม้จะเป็นเสียงส่วน น้อย มากน้อยเพียงใด

รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 ยังได้คำนึงถึงการให้เงินอุดหนุนกิจการสื่อ รวมถึงการจ้างโฆษณาด้วย โดยให้สิทธิในการรับทราบเพื่อการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบภาครัฐ ดังความในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 35 วรรค 5 ความว่า ด้วยการให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชนรัฐจะกระทำได้ หน่วยงานของรัฐที่ใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินให้สื่อมวลชน ไม่ว่าจะเพื่อประโยชน์ในการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ หรือเพื่อการอื่นใดในทำนองเดียวกัน ต้องเปิดเผยรายละเอียดให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินทราบตามระยะเวลาที่กำหนด และประกาศให้ประชาชนทราบด้วย

การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยหน้าที่ในฐานะที่เป็นพลเมืองที่อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย

ประชาชนทุกคนที่อยู่ในหน่วยการเมืองที่มีสิทธิเสรีภาพที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ย่อมมีหน้าที่ที่จะปฏิบัติตามบางอย่างในลักษณะของการมีส่วนร่วมตามบทบัญญัติของกฎหมาย การมีส่วนร่วมดังกล่าวนี้ บางครั้งก็อาจจะเป็นเรื่องที่ฝืนความรู้สึกของตนหรือเป็นสิ่งที่แปลกแยกไปจากพฤติกรรมปกติธรรมดาทั่วไป แต่

ประชาชนก็มีหน้าที่ที่จะให้ความร่วมมือ ดังนั้น การมีส่วนร่วมในส่วนนี้อาจจะเกิดขึ้นด้วยความเต็มใจหรือด้วยความฝืนใจก็ตาม เช่น ในกรณีวิกฤตเกิดภาวะสงครามและมีการประกาศกฎอัยการศึก รัฐโดยหน่วยงานของรัฐโดยเฉพาะองค์กรทหาร ย่อมมีสิทธิที่จะระดมความช่วยเหลือจากกองกำลังทหาร ซึ่งเป็นเรื่องปกติ แต่ขณะเดียวกันก็สามารถระดมความช่วยเหลือจากประชาชนทั่วไปได้ รวมทั้งการยึดทรัพย์สินบางอย่าง มาใช้เพื่อการสงคราม เช่น ยานพาหนะ อาวุธปืน อาคารสถานที่ เพราะในยามสงครามนั้นต้องถือว่าประชาชนทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการป้องกันประเทศ (ช้องนาง ชาสิงห์แก้ว, 2547)

มาตรา 41 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (1) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ (2) เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว (3) พ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ มาตรา 42 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ

องค์กร ชุมชน หรือหมู่คณะอื่น การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อการป้องกันหรือการจัดการกีดกันหรือการผูกขาด

หมวด 5 หน้าของรัฐ มาตรา 51 การใดที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐตามหมวดนี้ ถ้าการนั้นเป็นการทำให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนโดยตรง ย่อมเป็นสิทธิของประชาชนและชุมชนที่จะติดตาม และเร่งรัดให้รัฐดำเนินการ ตลอดทั้งฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดให้ประชาชน หรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ มาตรา 52 รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขตและเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย เกียรติภูมิ และผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพื่อประโยชน์แห่งการนี้ รัฐต้องจัดให้มีการทหาร การทูต และการข่าวกรองที่มีประสิทธิภาพ กำลังทหารให้ใช้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศด้วย มาตรา 53 รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมาย

อย่างเคร่งครัด มาตรา 54 รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาจนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่ง เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับโดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติและการดำเนินการและตรวจสอบ การดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ มีความสามารถ

เชี่ยวชาญตามความถนัดของตนและมีความรับผิดชอบต่อบรรณานุกรม ชุมชน สังคมและประเทศชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามบทบัญญัติที่มีไว้ในรัฐธรรมนูญ

สามารถจะแยกแยะได้ดังต่อไปนี้

1) ประชาชนมีหน้าที่ไปเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิก องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น การไปหย่อนบัตรซึ่งเป็นหน้าที่นั้น ก็คือการมีสิทธิของประชาชนอีกด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ประชาชนผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนย่อมสามารถใช้สิทธิดังกล่าวในวันที่มีการหย่อนบัตรเลือกตั้ง บุคคลหรือหน่วยงานใดของรัฐไม่มีสิทธิจะขัดขวางไม่ให้ไปทำหน้าที่ดังกล่าวได้ และนี่คือเหตุผลที่ทำให้บุคคลที่มีสัญชาติไทยที่มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่พำนักอยู่ต่างประเทศ สามารถจะอ้างสิทธิที่จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทั้ง ๆ ที่มีความยุ่งยากและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย แต่เมื่อได้มีการกำหนดไว้เป็นหน้าที่ที่จะต้องไปเลือกตั้ง ก็ทำให้การอ้างสิทธิที่จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น

2) การตรวจสอบการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร รวมทั้งฝ่ายตุลาการ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญต่าง ๆ เช่น การทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดิน ฯลฯ เมื่อใดก็ตามที่เห็นความไม่ถูกต้อง ไม่ชอบมาพากล ประชาชนย่อมมีสิทธิและในความเป็นจริงมีหน้าที่ที่จะแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ รวมทั้งการคัดค้านและประท้วงเพื่ออารังไว้ซึ่งความถูกต้องตามหลักนิติธรรมและความยุติธรรมและเพื่อปกป้อง พิทักษ์ไว้ซึ่งผลประโยชน์ส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งของชาติบ้านเมือง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2547)

3) ประชาชนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองในกระบวนการที่เรียกว่า ประชาพิจารณ์ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความ

คิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ (วัชร ดวงนา, 2547) การมีส่วนร่วมในการทำประชาพิจารณ์นั้นก็เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐให้แสดงความคิดเห็นให้เป็นที่ประจักษ์ เพื่อปกป้องไว้ซึ่งสิทธิของตนตามกฎหมายและเพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจอย่างผิด ๆ ใช้เสียงข้างมากลากไปหรือกระทำการอันใดเพื่อประโยชน์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบในทางลบที่จะมีต่อกลุ่มอื่น การเปิดโอกาสให้มีการรับรู้และแสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่าง ๆ ก่อนจะมีการตัดสินใจในนโยบาย ที่สำคัญคือเป็นสิทธิโดยชอบธรรมของประชาชนที่จะมีส่วนร่วมในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองดังปรากฏในมาตรา 58 การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชนและจัดให้มีการรับฟัง ความ

คิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อนเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ วรรคสองบุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล (วันชัย ศรีนวนันต์, 2544)

4) การมีส่วนร่วมของประชาชนที่กล่าวมาทั้งหมด เป็นการใช้สิทธิและการทำหน้าที่ในฐานะประชาชนที่มีสิทธิเสรีภาพ และสามารถจะใช้สิทธิในการมีส่วนร่วมภายใต้ระบอบการปกครอง แบบประชาธิปไตยในระดับชาติแต่ประชาชนก็ยังมีสิทธิมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นภายใต้ระบบที่มีการกระจายอำนาจ (เสกสรร ประเสริฐกุล, 2547)

มาตรา 59 รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ ที่มีใช้ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก มาตรา 60 รัฐต้องรักษาไว้ซึ่งคลื่นความถี่และสิทธิในการเข้าใช้วงโคจรดาวเทียมอันเป็นสมบัติของชาติ เพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน วรรคสอง การจัดให้มีการใช้ประโยชน์จาก

คลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง ไม่ว่าจะใช้เพื่อส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม หรือเพื่อประโยชน์อื่นใดต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน ความมั่นคงของรัฐและประโยชน์สาธารณะ รวมทั้งการให้ประชาชนมีส่วนได้ใช้ประโยชน์ ทั้งป้องกันการกระทำที่มีผลเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้ หรือปิดกั้นการรับรู้ข้อมูลหรือข่าวสารที่ถูกต้องตามความเป็นจริงของประชาชน (ธานินทร์ กรัยวิเชียร, 2510)

รัฐมีหน้าที่และมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง

หน้าที่ของรัฐที่จะเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมนั้นมีอยู่ใน หมวด 6 คือ แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 78 กำหนดให้รัฐส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชน ดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ และการจัดบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น
3. มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้าน

การทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมทั้งการตัดสินใจทางการเมือง (รุ่งโรจน์ เพชรบุระณิน, 2541)

และมีผลกระทบต่อประชาชนและชุมชน และมาตรา 133 (3) มาตรา 236 และมาตรา 256 (1) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้อำนาจแก่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง สามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามหมวด 3 สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยหรือหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 20,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาพร้อมด้วยหลักฐานตามสมควร เพื่อกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง (คณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาสอบสวนและศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการทุจริต วุฒิสภา, 2549)

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 50,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

นอกจากนี้ การปฏิรูปรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 ก็ได้บัญญัติไว้ในหมวด 16 การปฏิรูปประเทศ มาตรา 257 การปฏิรูปประเทศตามหมวดนี้ต้องดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย ดังต่อไปนี้ (1) ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคีปรองดอง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจ (2) สังคมมีความสงบสุข เป็นธรรม และมีโอกาสอันทัดเทียมกันเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำ (3) ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มาตรา 258 ให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศอย่างน้อยในด้านต่าง ๆ ให้เกิดผล ดังต่อไปนี้

ก. ด้านการเมือง

(1) ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทาง

การเมืองรวมตลอดทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกัน และให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้ง และออกเสียงประชามติโดยอิสระปราศจากการครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด (เสาวนีย์ ไทยรุ่งเรือง และคณะ, 2553)

(2) ให้การดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองเป็นไป โดยเปิดเผย และตรวจสอบได้ เพื่อให้พรรคการเมืองพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชนซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกัน มีกระบวนการให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบอย่างแท้จริงในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง และการคัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต และมีคุณธรรมจริยธรรม เข้ามาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองรวมตลอดทั้งการตรวจสอบ การใช้อำนาจอรัฐรู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกัน และให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชามติ

โดยอิสระปราศจากการครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด (จรัส สุวรรณมาลา, 2546)

สรุป

การทำให้มีประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการตรวจสอบการใช้อำนาจภาครัฐภายใต้รัฐธรรมนูญ การดำเนินอย่างมีประสิทธิภาพได้จะต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ ด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่

1. ปัจจัยด้านสภาพสังคมและเศรษฐกิจต้องเอื้ออำนวย เช่น ในทางสังคมนั้นประชาชนที่มีการศึกษาในระดับหนึ่ง มีความเข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครอง มีความตื่นตัวทางการเมือง มีโอกาสได้เข้าถึงสื่อมวลชน และมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ในขณะเดียวกันในทางเศรษฐกิจถ้าเป็นเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมหรือกึ่งอุตสาหกรรม กึ่งเกษตรกรรม ซึ่งย่อมนำไปสู่ชุมชนเมืองมากยิ่งขึ้น และจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อการศึกษาและความตื่นตัวทางการเมือง ก็จะมีส่วนสนับสนุนเป็นอย่างมากต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และการพัฒนากระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตยต่อเนื่องและยั่งยืน

2. ปัจจัยด้านโครงสร้าง และกระบวนการทางการเมืองซึ่งต้องมีการจัดตั้งสถาบันและกระบวนการ

ประชาธิปไตย โดยระบุไว้ในรัฐธรรมนูญให้มีรัฐสภา มีสถาบันฝ่ายบริหาร มีกระบวนการเลือกตั้ง กระบวนการตรวจสอบ และที่สำคัญต้องรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และการมีส่วนร่วมของ ประชาชน ในทางการเมือง

3. ปัจจัยด้านจริยธรรมทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มุ่งเน้นสร้างจริยธรรมใหม่ปราบการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นตัวแปรสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (ภาณี กิจพ้อคำ และคณะ, 2550) นั่นคือ จริยธรรมทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตยอย่างหนึ่งทางการเมืองและทางกฎหมายของปัจเจกบุคคล การเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนโดยทั่วไปของฝ่ายที่ครองอำนาจรัฐ มีความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นต่าง ๆ จริยธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนี้ จะเป็นเสมือนวิญญูณที่หล่อเลี้ยงระบบประชาธิปไตย เพราะถึงแม้ตัวแปรที่หนึ่งหรือสองจะออกมาดีเลิศอย่างไรก็ตาม ถ้าขาดส่วนที่เป็นจิตวิญญูณ คือ ส่วนที่เป็นจริยธรรมประชาธิปไตย ก็จะไม่

ไม่ช่วยให้มีการผลักดันให้มีการส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอันเป็นตัวแปรสำคัญที่สุดของการพัฒนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ต่อเนื่องและยั่งยืนได้

4. ปัจจัยรัฐพึงเร่งให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤตินิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน พึงดำเนินการเป็นวาระเร่งด่วนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา 63 รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤตินิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤตินิชอบดังกล่าว

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2527). *จิตสำนึกชาวนา ทฤษฎีและแนวการวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมือง*. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2547). *กลเม็ดเด็ดปคอรรู้ปชั้น*. กรุงเทพมหานคร: ชัคเชสมิเดีย.
- คณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาสอบสวนและศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการทุจริต วุฒิสภา. (2549). *กระบวนการโกงชาติ*. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการการวิสามัญพิจารณา สอบสวนและศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการทุจริตวุฒิสภา.
- จรัส สุวรรณมาลา. (2546). *จุดบอดบนทางสู่ธรรมาภิบาล: บทบาทของบอร์ดองค์การมหาชน*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ช้องนาง ชาสิ่งแก้ว. (2547). *พฤติกรรมการรักษาสมบัติสาธารณะและการเสริมสร้างจิตสำนึก สาธารณะของชุมชนภูเวียง จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อย่างเข้มงวด รวมทั้งกลไกในการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ต่อต้านหรือชี้เบาะแส โดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

ปัจจัยดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้มีการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองที่เข้มแข็ง แต่ก็มีปัจจัยอื่นอีกหลากหลายที่จะทำให้ภาคการเมืองเข้มแข็งหรืออ่อนแอ ดังนั้น ภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญจะต้องเร่งสร้างจิตสำนึกภาคพลเมืองต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Civic Education) เป็นสำคัญที่จะทำให้พลเมืองเข้าถึงการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

- ชัชวาล ทองดีเลิศ. (2543). *บันทึกกลับ NGO กำเนิดและพัฒนาการขององค์กรพัฒนาภาคเหนือ*. เชียงใหม่: กลางเวียงพิมพ์ จำกัด.
- ชาย โพธิ์สีตา และคณะ. (2540). *รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง จิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ: ศึกษากรณีกรุงเทพมหานคร*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
- ฐานุณ ศิริฤทธิ์วัฒนา. (2559). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ: พื้นฐานกฎหมายรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ธเนศวร เจริญเมือง. (2551). *ทฤษฎีและแนวคิด: การปกครองท้องถิ่นกับการบริหารจัดการท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คปฟ.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2510). *กฎหมายกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตร.
- นคร พจนีรพงษ์ และคณะ. (2560). *ข้อมูลเหตุการณ์การเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญไทยในอดีตปัจจุบันและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพมหานคร: ภีรภาส.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. (2552). *ป.ป.ช. จะแข็งแกร่งการเมืองภาคประชาชนต้องเข้มแข็ง*. สรุปการบรรยาย ณ โรงแรมแกรนด์ เมอร์เคียว ฟอร์จูน กรุงเทพมหานคร วันที่ 13 พฤษภาคม 2552 สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.
- ภาณินี กิจพ่อคำ และคณะ. (2550). *มาตรการคุ้มครองภาคประชาชนที่มีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชัน*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรมและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก, 6 เมษายน, 2560*.
- รุ่งโรจน์ เพชรบุระณิน. (2541). *เครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริต*. *คอร์รัปชัน: กรณีศึกษา เครือข่ายประชาชนต้านคอร์รัปชัน (คปต.)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัชรระ ดวงนภา. (2547). *มูลเหตุที่เป็นแนวโน้มไปสู่การใช้สิทธิตรวจสอบอำนาจรัฐของประชาชน ศึกษา ประชากรที่มาขอรับบริการที่สำนักงานที่ดินจังหวัดจันทบุรี สาขามะขาม*. วิทยานิพนธ์ปริญญา รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

- วันชัย ศรีนวลนัต. (2544). *บทบาทของประชาสังคมกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต*. เอกสารส่วนบุคคล. สถาบันพระปกเกล้า.
- สังศิต พิริยะรังสรรค์. (2549). *คอร์รัปชันแบบเบ็ดเสร็จ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ร่วมด้วยช่วยกัน.
- เสกสรร ประเสริฐกุล. (2547). *บทบาทของการเมืองภาคประชาชนในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยไทย*. รายงานการวิจัย. ทุนปรีดี พนมยงค์ มูลนิธิ 50 ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- เสาวนีย์ ไทยรุ่งเรือง และคณะ. (2553). *โครงการประเมินสถานการณ์ด้านการทุจริตในประเทศไทย*. รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.).
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส และคณะ. (2551). *การศึกษาพันธกรณีและความพร้อมของประเทศไทยใน การปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.